

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ซึ่งได้ตรัสเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2547 มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “...ความรู้การศึกษาที่กล่าวไว้ว่า ต้องช่วยให้การศึกษาดีขึ้น เพราะถ้าการศึกษาไม่ดี คนไม่สามารถทำงาน การศึกษาต้องได้ทุกระดับ...” จะเห็นว่า พระองค์ทรงห่วงใยในเรื่องการจัดการศึกษา ทรงเตือนในเรื่องคุณภาพการศึกษาอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ การศึกษาไม่ดี คนไม่สามารถทำงานได้ดี คำว่าไม่ดีคือ ไม่พอหรือคุณภาพไม่ดี ต้องเน้นได้ทั้งในเรื่องคุณภาพและมาตรฐาน อีกประการหนึ่งการศึกษาต้องได้ทุกระดับ คือต้องมีคุณภาพทุกระดับตั้งแต่ข้างล่างคือ อนุบาล และประถมศึกษา ฉะนั้น การปฏิรูปการศึกษาต้องมีระบบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา มีมาตรการที่หลากหลายในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ คุณภาพครูอาจารย์ คุณภาพการบริหารจัดการและคุณภาพด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (เกษม วัฒนชัย. 2547 : 12) สอดคล้องกับประเวศ วะสี (2544 : 25) ได้กล่าวถึงปัญหาสำคัญของระบบการศึกษาของประเทศไทยว่า คุณภาพการศึกษาถือเป็นปัญหาที่วิกฤตปัญหาหนึ่งที่จะต้องรีบแก้ไข ดังนั้นหลายฝ่ายหลายหน่วยงานได้หาทางแก้ไขปรับปรุงในเรื่องคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของชาติ ดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 43 ได้กำหนดว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้สอดคล้องไว้ใน หมวด 6 ว่าด้วยเรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ตั้งแต่ มาตรา 47 ถึงมาตรา 51 ซึ่งได้ระบุถึงหลักการและแนวทางการปฏิบัติการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะมาตรา 48 กำหนดทิศทางไว้ชัดเจนว่า การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน จุดมุ่งหมายปลายทางก็เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อพร้อมรับการประกันคุณภาพภายนอก จะเห็นได้ว่า กฎหมายหลักทั้ง 2 ฉบับให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพการศึกษาก่อนข้างมาก ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการลงทุนทางการศึกษาที่รัฐให้ความสำคัญนั้นได้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ส่งผลประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและสังคม (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 15) สอดคล้องกับ จำรัส นองมาก (2544 : 10) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2

กระบวนการที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้มีความมั่นใจว่า ถ้าทำตามกระบวนการที่กำหนดนี้แล้ว การศึกษาจะมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ

ด้วยสถานศึกษาต่างๆ ได้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎหมายกำหนดไปแล้วระยะหนึ่งพบปัญหา อุปสรรคหลายประการ เป็นต้นว่า ความเข้าใจและความร่วมมือของบุคลากรต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษายังเข้าใจไม่ตรงกัน และยังไม่ให้ความร่วมมืออย่างเพียงพอ การฝึกอบรมครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาระบบคุณภาพภายในและเตรียมรับการประกันคุณภาพภายนอกยังไม่ครอบคลุม การประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการยังไม่เชื่อมโยงเพียงพอ เป็นการประสานงานเพียงเป็นพิธีเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากการกำหนดระบบหลักเกณฑ์ วิธีการประกันคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ของแต่ละหน่วยงานมีปัญหาด้านเอกภาพและเอกลักษณ์ที่ต้องมีการปรับให้เชื่อมโยงและสอดคล้องกันมากขึ้น และการนำผลการประกันคุณภาพภายในไปใช้และการเผยแพร่ผลต่อสาธารณชน ยังกระทำจำกัดและไม่เห็นผลเป็นรูปธรรม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2546 : 22) สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 44) ที่เห็นว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจในการดำเนินงาน และยังไม่มีการบูรณาการระบบประกันคุณภาพเข้ากับการบริหารงานปกติ บุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญ ขาดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและวิธีการประกันคุณภาพ ขาดความร่วมมือ ความตระหนักในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียน ขาดทักษะในการดำเนินงานประกันคุณภาพที่ดี ขาดจิตสำนึกในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกันกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 56) ซึ่งได้ติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษา พบว่าครูและบุคลากรทางการศึกษาบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่จะประเมินตนเองไม่เป็นระบบ และยังไม่ได้นำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนการบริหาร พัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาเท่าที่ควรและครูอาจารย์เห็นว่าเป็นการเพิ่มภาระงาน ให้ความร่วมมือไม่เต็มที่

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้กำหนดนโยบายด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 1) พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และมุ่งสู่ระดับสากลบนพื้นฐานภูมิปัญญาไทย 2) ส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน 3) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การสร้างความเสมอภาคในโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา 5) สร้างความเป็นเลิศทางการบริหารจัดการ นอกจากนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา³

เป็นที่ยอมรับของชุมชน โดยการนิเทศติดตามให้ทุกสถานศึกษาตระหนักถึงการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ส่งเสริมให้ทุกโรงเรียนในสังกัด มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและพร้อมที่จะรองรับการประเมินคุณภาพจากบุคคลภายนอก ตามบทบัญญัติในหมวด 6 มาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. 2552 : 8)

จากรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ปีงบประมาณ 2552 พบว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จาก 7 อำเภอ จัดการศึกษาระดับปฐมวัย 173 โรงเรียน ประเมินภายนอกรอบสองแล้ว 140 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 80.92 ยังไม่ได้รับการประเมิน 33 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 19.07 ได้รับการรับรองมาตรฐาน 117 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 85.57 ไม่รับรองมาตรฐาน 23 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 16.42 ผลการประเมินภายนอก รอบสอง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 187 โรงเรียน ได้รับการประเมินรอบสองแล้ว 151 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 80.74 ยังไม่ได้รับการประเมิน 36 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 19.25 ได้รับการรับรองมาตรฐาน 129 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 85.43 ไม่รับรองมาตรฐาน 25 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 16.55 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. 2552 : 15 - 20)

จากการตรวจสอบความพร้อมของสถานศึกษา โดยพิจารณาจากผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 มีสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจำนวน 117 แห่ง จากโรงเรียนทั้งหมด 173 แห่ง ขณะนี้ยังมีโรงเรียนที่รอรับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองอีกจำนวนมาก เนื่องจากความไม่พร้อมและมีปัญหาจากการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งถ้าไม่ได้รับการแก้ไขจะทำให้เกิดผลเสียต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

การดำเนินงานเพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จและให้องค์การนั้นเกิดประสิทธิผลสูงสุด สถานศึกษาจะมีประสิทธิผลได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น เกิดจากปัจจัยที่มีการบริหารที่ดี ความสามารถในการจัดองค์การ การใช้ทรัพยากรที่หามาได้อย่างคุ้มค่า สเตียร์ (Steers. 1977 : 46) องค์ประกอบที่กล่าวมาจะเป็นไปได้หากสถานศึกษานั้นๆ ขาดภาวะผู้นำของผู้บริหาร จึงถือได้ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่นเดียวกับการบริหารสถานศึกษาจำเป็นที่จะต้องมีผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพและจะต้องสร้างลักษณะความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นในตัวเอง เพื่อเสริมอำนาจการบริหารงาน นอกเหนือไปจากอำนาจที่เป็นทางการอันเกิดจากกระบวนการบริหารงาน (วินัย ฉิมวงษ์. 2542 : 10)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา⁴

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นผู้นำเอานโยบายและโครงการต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติ ถ้าการดำเนินตามนโยบายเป็นไปด้วยดีย่อมเป็นผลดีต่อคณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนและสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการบริหารเพียงใดนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีพฤติกรรมบริหารอย่างเหมาะสม ต้องเป็นผู้นำในการบริหารจัดการที่มีการปรับเปลี่ยน (วันเพ็ญ เจริญแพทย์. 2545 : 9) ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการศึกษาขั้นพื้นฐานในมาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานที่ 20 ระบุไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ ระบุเป็นตัวบ่งชี้ไว้ คือ 1) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง 2) ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง 3) ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย (สมเดช สีแสง. 2548 : 117) ดังนั้น ผู้บริหารจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสถานศึกษา และการจัดการในทุกระดับ ทั้งในภาครัฐ เอกชน หรือท้องถิ่น (สงวน นิตยารัมภ์พงศ์. 2546 : 83) ในระดับองค์การมีการยอมรับกันว่าความสำเร็จขององค์การไม่ว่าจะเรียกว่าเป็นการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีประสิทธิภาพหรือประสิทธิผล ล้วนแต่ขึ้นกับภูมิปัญญาความคิดอ่าน และแนวปฏิบัติที่สร้างสรรค์ของผู้นำในองค์การทั้งสิ้น (ทิพาวดี เมฆสวรรค์. 2547 : 10) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยที่พบว่า ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของงาน (ชัยฤกษ์ลักษณ์ เหล่าจันทร์. 2551 : 68) ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นกุญแจสำคัญของความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษา รวมถึงผลการปฏิบัติงานของบุคคลในสถานศึกษา ความพึงพอใจในการทำงาน และความผูกพันต่อสถานศึกษา (สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา. 2548 : 11) เนื่องจากผู้นำมีความสำคัญจึงมีแนวคิดและการศึกษาในเรื่องการพัฒนาความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ (Leadership) เกิดขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่จำเป็นสำหรับสังคมไทย โดยเฉพาะในยุคที่ต้องพัฒนาให้พ้นจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมได้อย่างแท้จริง อาทิเช่น ผู้นำควรมีวิสัยทัศน์ มองกว้าง คิดไกล เป็นคนฉลาด สามารถทำให้ผู้อื่นยอมรับ ยินดีร่วมปฏิบัติตาม มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร สามารถทำให้คนอื่นคล้อยตาม จูงใจให้คนอื่นร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานได้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีคุณธรรม จริยธรรม และมุ่งสร้างสรรค์ผลงานที่ดีเลิศหรือผลผลิตที่มีคุณภาพสูงสุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2546 : 21)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจึงต้องมีรูปแบบของความเป็นผู้นำที่เปลี่ยนแปลงไป และผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic leadership) เป็นรูปแบบของผู้นำชนิดที่นำความเจริญก้าวหน้ามาสู่องค์การ ผู้นำขององค์การหลายแห่งที่ประสบความสำเร็จล้วนแต่มีความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ทั้งสิ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์เริ่มจากการมีคุณสมบัติสำคัญคือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จตามขั้นตอน (เนตร์พัฒนา ยาวีราช. 2549 : 44) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ต้องปรับเปลี่ยนทิศทางวิธีการคิด และการบริหารจัดการแบบใหม่ที่สอดคล้องทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความพยายามในการวางแผน กลยุทธ์อย่างสมบูรณ์ ที่ครอบคลุมภารกิจและขอบข่ายทั้งหมดของสถานศึกษา ทำให้มีการนำเอา เรื่องของกระบวนการบริหารงาน โดยเฉพาะการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เช่น การจัดโครงสร้าง สถานศึกษา วัฒนธรรมภายในสถานศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศ ทรัพยากรบุคคล ตลอดจนการ ควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์เข้ามาบูรณาการร่วมกัน เป็นรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ โดยผู้นำ ระดับสูงขององค์กรหรือผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นระดับกลยุทธ์ เป็นบุคคลที่ต้องมีหน้าที่ รับผิดชอบโดยตรงต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษาในทุกขั้นตอน กล่าวโดยสรุป การบริหารเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ส่วน คือ 1) ขั้นการวางกลยุทธ์ 2) ขั้นการนำ กลยุทธ์ไปปฏิบัติ 3) ขั้นการควบคุมและการประเมินผลเชิงกลยุทธ์ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2548 : 408)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการกำหนดทิศทาง การสร้างทางเลือกและการนำไปสู่ การปฏิบัติ ผู้นำตามทฤษฎีนี้จะเชื่อว่า การที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นไม่ใช่จะอาศัย โชคช่วย แต่จะต้องเป็นผลจากการที่ต้องคอยติดตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอกองค์กร การคาดการณ์ถึงอนาคตขององค์กรในระยะยาวและการพัฒนายุทธศาสตร์ เพื่อมุ่งไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์ (วิโรจน์ สารรัตนะ. 2546 : 284) จากกรณีวิเคราะห์และศึกษา งานวิจัยของสุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2548 : 421) แบ่งประเภทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ออกเป็น 4 แบบด้วยกัน ได้แก่ 1) แบบผู้สร้างสรรค์ที่ควบคุม 2) แบบผู้รักษาสถานภาพเดิม 3) แบบผู้สร้างสรรค์ให้มี ส่วนร่วม และ 4) แบบผู้บริหารกระบวนการ ซึ่งทั้ง 4 แบบแบ่งตามคุณลักษณะสำคัญของผู้นำ 2 ประการ คือ คุณลักษณะเกี่ยวกับระดับของการแสวงหาความท้าทาย กับระดับความต้องการที่จะมี อำนาจในการควบคุม ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์นี้มีคุณลักษณะตรงตามที่องค์กรในปัจจุบันต้องการ จะเห็นได้จากงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของอนุชิต วรรณสุทธิ์ (2545 : 210) ได้ศึกษาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในอนาคต พบว่าผู้บริหารมีอาชีพในด้านความเป็นผู้นำควรมี วิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถกำหนดเป้าหมายสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการจัด กระบวนการเรียนรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าปฏิรูป ปรับปรุง และพร้อมที่จะเป็นผู้นำใน การเปลี่ยนแปลง มีความสามารถประสานงานกับชุมชน องค์กรต่าง ๆ สามารถจูงใจ ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานเป็นทีม มุ่งสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการกำหนดยุทธศาสตร์การทำงาน แบบมีส่วนร่วม มีความสามารถในการสร้างทีมงาน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา⁶

ผู้ได้บังคับบัญชา มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และความคมทางปัญญา กล้าคิด กล้าทำ กล้านำเสนอ โครงการใหม่ ๆ มีความสุขุม มีความมั่นคง มีความอดทนหนักแน่นและมีความคล่องแคล่ว เฉลียวฉลาด มีไหวพริบดี

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เพราะเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและปรากฏการณ์ ในปัจจุบันด้านคุณภาพการศึกษา ซึ่งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดทิศทางของ สถานศึกษาผ่านทางวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ ผู้นำมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา พิจารณาถึงความอยู่รอดของสถานศึกษาต่อไปในอนาคต เพื่อพัฒนา สถานสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมี ความสนใจที่จะนำแนวคิดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ตามแนวคิดของคูบริน (Dubrin, 1998 : 355) กับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการ มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. เพื่อศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับ การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ สามารถประยุกต์ใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่ส่งผล ต่อการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา การศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ คือ

- 1.1.1 มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง
- 1.1.2 ความสามารถนำปัจจัยต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้
- 1.1.3 มีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต
- 1.1.4 วิธีการคิดเชิงปฏิวัติ
- 1.1.5 การกำหนดวิสัยทัศน์

1.2 การดำเนินงานระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

- 1.2.1 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 1.2.2 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา
- 1.2.3 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 1.2.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 1.2.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 1.2.6 การประเมินคุณภาพการศึกษา
- 1.2.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 1.2.8 การผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

2. ขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 196 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 130 คน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

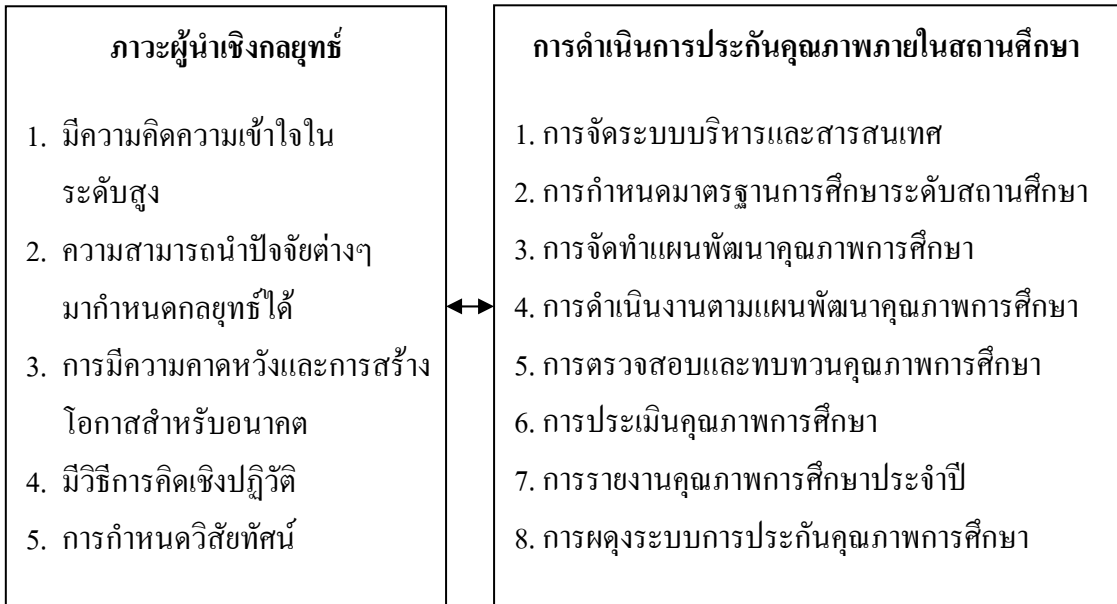
3. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย 2 ตัวแปร ได้แก่

- 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา
- 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิดว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และสรุปมาเป็นกรอบความคิดของการวิจัย ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง คุณลักษณะการใช้อิทธิพล อำนาจ ศีลปะและความสามารถของผู้บริหารในการแสดงให้เห็นการกำหนดทิศทางและการกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้แก่สมาชิกที่เป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่ม จูงใจให้ผู้ร่วมงานเกิดพลังร่วมในการพัฒนาปรับเปลี่ยนสถานศึกษาให้ดีขึ้นและผลักดันให้การบริหารประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถสอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.1 มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ คิดเชิงสังเคราะห์การทำงาน สามารถคิดเชิงสร้างสรรค์ขยายความคิดที่แปลกใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา⁹

มีความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหา การพิจารณาทบทวนก่อนการตัดสินใจ และมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

1.2 ความสามารถนำปัจจัยต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารจัดการข้อมูลเป็นระบบสารสนเทศ การรายงาน แผนงาน โครงการเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพัฒนางาน มีความคิดเชิงประยุกต์สามารถกำหนดมาตรฐานการทำงาน การบริหารงานที่เน้นกระบวนการ และมีองค์ประกอบและปัจจัยส่งเสริมการทำงานอย่างมีเป้าหมาย

1.3 การมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถในการวางแผนการทำงานเชิงรุก การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถคาดการณ์แนวโน้มอนาคต มีทักษะและไหวพริบการคิดแก้ไขปัญหาอนาคตได้อย่างสร้างสรรค์ และเป็นนักวางแผนกลยุทธ์ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมาย

1.4 มีวิธีการคิดเชิงปฏิบัติ หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถในการคิดเชิงบูรณาการสามารถเชื่อมโยงเรื่องที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลเข้าด้วยกัน สามารถคิดแบบองค์รวมอย่างสร้างสรรค์ คิดเชิงกระบวนการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถคิดนอกกรอบเพื่อหาเทคนิควิธีการที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์แนวทางการแก้ไขปัญหา

1.5 การกำหนดวิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถในการมองภาพอนาคตขององค์กร และกำหนดจุดมุ่งหมายปลายทางที่ชัดเจนเชื่อมโยงกับพันธกิจ เป้าหมาย แผนงาน โครงการของสถานศึกษาที่นำไปสู่การปฏิบัติ มีการตรวจสอบความเป็นไปได้โดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา การทบทวนและปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนเน้นการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานตามทิศทางที่กำหนด

2. การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง ระดับการดำเนินการได้มาจากการถามความคิดเห็นการปฏิบัติตามขั้นตอนกระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษา เพื่อให้คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเป็นที่ประจักษ์ และสร้างความมั่นใจให้กับทุกฝ่ายว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่ต้องการ มีการประมวลผลโดยใช้บุคลากรภายในสถานศึกษา ครอบคลุมภารกิจ 8 ด้าน ซึ่งสามารถสอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.1 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ หมายถึง การดำเนินงานการบริหารเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหาร การแต่งตั้งคณะกรรมการ การมีส่วนร่วม การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ การกำหนดวิธีดำเนินงานของสถานศึกษา และตัวชี้วัดความสำเร็จ มีการกำกับติดตาม รายงานผลให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

10

2.2 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา หมายถึง การกำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาที่มีความครอบคลุม สาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง แผนที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบของสถานศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานการศึกษา คุณภาพผู้เรียน โดยให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม มีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีโดยกำหนดกิจกรรม งบประมาณให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาการศึกษาเข้าสู่คุณภาพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการควบคุม กำกับ ติดตามให้การดำเนินงานบรรลุตามแผนงาน มีการประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงาน

2.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าของการปฏิบัติตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการดำเนินงานที่มีการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ครอบคลุมมาตรฐานสถานศึกษา โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย มีการสรุปผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา และนำผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ

2.6 การประเมินคุณภาพการศึกษา หมายถึง การจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้น คือ ป.3 ป.6 ม.3 และ ม.6 ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในระดับชาติทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้วยเครื่องมือที่เหมาะสมและด้วยวิธีการที่หลากหลาย และแจ้งผลการประเมินให้ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องทราบ

2.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี หมายถึง การนำข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานสถานศึกษา มีการแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำรายงานคุณภาพ ให้ครอบคลุมมาตรฐานสถานศึกษา คุณภาพผู้เรียน นำรายงานคุณภาพการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนและนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

2.8 การผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง หน่วยงานต้นสังกัดทำการส่งเสริม สนับสนุน และร่วมดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ นำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปรับปรุง พัฒนา และรักษาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา นำเทคนิคและวิธีการที่หลากหลายมาใช้ในการพัฒนา นิเทศติดตามการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

11

3. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ปีการศึกษา 2553
4. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการ โรงเรียน หรือผู้รักษาการ ในตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีความสัมพันธ์กันทางบวก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการเป็นผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษา
2. เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา ปรับปรุงและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ได้ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา และแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ